

Σημασιολογία των ελληνικών επώνυμων

Πολιτισμός / Γλωσσολογία

Ηρακλής Ψάλτης, φιλόλογος

[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=182019>]

Στουρνάρης- Από το ν.ε. στουρνάρι, 1. (λαϊκότρ.) α. τσακμακόπετρα. β. κάθε πέτρα σκληρή και αιχμηρή, 2. (μτφ., οικ., μειωτ.) για άνθρωπο αμόρφωτο, άξεστο ή κουτό < *στορυνάριον, υποκορ. του ελνστ. στορύνη `νυστέρι', με επέκτ. της σημ. για κοφτερές πέτρες.

Συγγρός/ Τσιγγρός- Από το ιδιωματικό (Ποντ. ίμβρος) τσιγκρός, άρρωστος, αδύνατος.

Πηγή: pontos-news.gr

Τ

Τασιούλας- Από τη μορφή του βαφτ. Αναστάσιος, στα βορειοελλαδικά ιδιώματα. Αναστάσιος>Τάσιος (για την ακρίβεια προφερόταν Τάσους, ο) συν το μεγεθ. επίθημα -ούλας.

Τατούλης/Τατάς- Από το τατάς (ή τάτας), λέξη παιδική, ο μπαμπάς. Η λέξη έχει επιβιώσει σε διάφορες διαλέκτους, από το αρχ. τάτα-τέττα, σύμφωνα με τον Ησύχιο: «τέττα· νεωτέρου προς πρεσβύτερον τιμητική προσφώνησις» (ΛΔΗΜ).

Τεγόπουλος- Από το βαφτ. Τέγος, παραλλαγή του ονόματος Στέργιος στη βόρεια Ελλάδα, Τέγος<Τέλιος<Στέργιος.

Τζαρτζάνος- Από την ιδιωμ. λέξη τζαρτζάνι, πετεινός ψηλός.

Τζώρτζης- Τζωρτζάτος/Τζωρτζίδης/Τζωρτζάκης- Επώνυμα που προέρχονται από τη φραγκ./ιταλ. παραλλαγή του ονόματος Γεώργιος

Τομπάζης- Από το τουρκ. tombaz, ποταμόπλοιο.

Τσάμης Επώνυμο το οποίο ανήκει στην κατηγορία των εθνικών. Είναι η ονομασία των Αλβανών της Τσεκουριάς στα νότια της Αλβανίας.

Τσεπέλης- Από το τουρκ. *çerel*-βρώμικος, ρυπαρός.

Τσέλιος- Από την καταγεγραμμένη μορφή του συχνού στη βόρεια Ελλάδα βαφτιστικού Αστέριος. Αστέριος>Στέριος>Τσέλιος. Η μορφή αυτή συνηθ. στο Βελβεντό.

Τσικλιτίρας- Από το δημωδ. τσικλιτάρα(η), ο δρυοκολάπτης.

Τσίπρας, η οποία έχει, κατά την ισχυρότερη εκδοχή, τουρκική προέλευση. Παράγεται από το ουσιαστικό της τουρκικής γλώσσας “*çiplak*” (πρφ: τσίπλακ), που σημαίνει “γυμνός”, “ αυτός που δεν έχει ρούχα”, ο “φτωχός”. Στη Νέα Ελληνική χρησιμοποιείται το επίθετο τσιπλάκης -ισσα, -ικο και δηλώνει 1. αυτόν που είναι απόλυτα φτωχός, 2. (μτφ) αυτός που ζει υπό συνθήκες απόλυτης ανέχειας, ΣΥΝ. Φτωχός, κακαμοίρης, ξεβράκωτος (από το Λεξικό Μπαμπινιώτη). Με την παραπάνω ερμηνεία ταυτίζεται και το ετυμολογικό λεξικό του Ανδριώτη, στο οποίο καταγράφεται, επιπρόσθετα, και το λήμμα “τσιρτσιπλάκης” (: ολόγυμνος) < *çir(il)*-*çiplak*.

Ασθενέστερες πρέπει να θεωρούνται οι ετυμολογικές αναλύσεις: **1.** από το λατ. *çirgia* (: πούδρα, η λατ. λέξη *çirgia* αναφέρεται στην Κύπρο) ή **2.** από το αλκοολούχο ποτό (τα) *τσίπουρα*>*τσίπρα*. Και στις δύο περιπτώσεις το “Τσίπρας” θα πρέπει να είναι παλαιό παρατσούκλι.

Τσολάκης- Από το τουρκ. *colak*, μονοχέρης, κουλός.

Τσουδερός- Από το ιδιωμ. (Κρήτη) ρήμα τσουδίζω, τσουρουφλίζω.

Υ

Υψηλάντης- Επώνυμο γνωστότατης Φαναριώτικης οικογένειας με σημαντικότατο ρόλο κατά το Εικοσιένα. Το επώνυμο δηλώνει καταγωγή από το χωριό Υψηλ’ (Υψηλή) της περιφέρειας Όφειας του Πόντου συν την κατάληξη -άντης που δηλώνει και προέλευση.

Φ

Φιλίνης- Μητρων. από το βαφτ. Φιλίνη, σπάνια μορφή του θηλ. βαφτ. Φιλιώ, υποκ. μορφή του Τριανταφυλλιώ -ά, με την κατάληξη -ίνη, έχουν σχηματιστεί κι άλλα μητρωνυμικά επώνυμα όπως Αγγελίνης<Αγγελίνη, Αγγέλω), Γεωργίνης<Γεωργίνη (Γεωργία), Αναστασίνης<Αναστασίνη (Αναστασία), Μηλίνης<Μηλίνη (Μηλιώ) κτλ .

Φιλής- Κύριο βυζαντινό όνομα, καταγράφεται τον 13^ο αι. από τον Παχυμέρη

Φιλίππου, Επώνυμο προερχόμενο από το αρχαίο ελληνικό όνομα Φίλιππος. Η ετυμολογία είναι από το φίλος + ίππος = ο φίλος των αλόγων. Με σπουδαιότερο το Φίλιππο Β΄ τον Μακεδόνα, πατέρα του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Ο άγιος Φίλιππος γιορτάζει στις 14 Νοεμβρίου.

Φλαμπουράρης-Απο το μεσ. ελλ. φλάμπουρον< υστλατ. flammula, ο σημαιοφόρος

Χ

Χαλκιάς- χαλκιάς (λαϊκότρ.) αυτός που κατεργάζεται το χαλκό. || σιδεράς. [μσν. χαλκιάς < χαλκέας με συνίζ. για αποφυγή της χασμ. < αρχ. χαλκεύς, αιτ. -έα].

Χαρδαβέλας- Από το ιδιωμ. χαρδαβέλα, ο κρίκος που μπαίνει στη μύτη του γουρουνιού για να μην σκάβει. Λογικά χαρδαβέλας ο κατασκευαστής ή πωλητής χαρδαβέλων.

Χατζής- Σύνηθες πρόθεμα σε πολλά ελληνικά επίθετα (Χατζηνικολάου, Χατζηδημητρίου, Χατζόπουλος, Χατζίδης, Χατζηδάκης κ.ά.). Σύμφωνα με τον Τριανταφυλλίδη: Άτονη προτακτική λέξη που ακολουθείται πάντα από το ενωτικό (-)· έμπαινε πριν από βαφτιστικά ή οικογενειακά ονόματα ως τιμητικός τίτλος για να δηλώσει ότι ένας ορθόδοξος χριστιανός επισκέφτηκε ως προσκυνητής τους Άγιους Τόπους < αραβ. hac προσκυνητής της Μέκκας.

Χουλιάρας- Από το δημωδ. χουλιάρα, το χουλιάρι, το κουτάλι, και μεταφορικά ως χαρακτηρισμός ανθρώπων αυτός που αναμειγνύεται σε ξένες υποθέσεις, ο συκοφάντης, ο κουτσομπόλης. Παρατσούκλι του Οδυσσέα Ανδρούτσου. Χουλιάρι<ελνστ. κοχλιάριον (χοχλιάριον).

Χουρμούζης/ Χουρμουζιάδης- Από τη λέξη χουρμούζι, είδος μαργαριταριού, που έχει πάρει το όνομα του από το νησί του Περσικού Κόλπου Χουρμούζ.

Χριστοφιλόπουλος, Επώνυμο σύνθετο αποτελούμενο από το Χριστόφιλος, προερχόμενο από το βαπτιστικό όνομα Χριστός -ο έχων το χάρισμα. Ο φίλος του Χριστού = Χριστόφιλος, με την κατάληξη -πουλος, που προσδιορίζει Πελοπόννησο. Συναντάται στη Μεσσηνία.

Ψ

Ψάλτης, επαγγελματικό, <ψάλλω = ψέλνω, τραγουδώ.

Ψιμάρης /Ψιμούλης- Από το δημωδ. ψιμάρι, ψιμάκι, ο γεννηθείς αργά, και μτφ. ο αφελής.<αρχ. όψιμ(ος) -άρης,-ούλη.

Οι διευθύνσεις στις οποίες και βρήκα την ετυμολογία των γνωστών μας επιθέτων και τις οποίες σας τις προτείνω, είναι:

http://greek-lastnames.blogspot.gr/2009/05/blog-post_9090.html (κυρίως)

http://greek-lastnames.blogspot.gr/2009/05/blog-post_7669.html (κυρίως)

<http://qbrainblog.blogspot.gr/2014/07/oy.html>

<http://bit.ly/2DrGFQZ>